

Gálfi Emőke

A kolozsvári és a gyulafehérvári ötvösök viszállya a 16. század végén

A gyulafehérvári céhek szakirodalma, de tágabb értelemben a fejedelmi székváros társadalom-történetének leírása is igen sok fehér foltot tartalmaz. Témakörünket illetően a rendelkezésünkre álló levéltári forrásokból annyi hámozható ki, hogy a mezővárosi jogállású Gyulafehérváron a különböző mesterségek képviselőit tömörítő érdekvédelmi szervezetek, azaz céhek a 16. század végén jöttek létre. 1590-ből származik az ötvösök céhlevele, 1596-ból a mészárosok és ugyancsak 1596-ból a szabók céhszabályzata,¹ amiből arra következtethetnénk, hogy a székváros iparos társadalma ekkor érett meg e szervezetek létrehozására. Hogy nem egészen így áll a helyzet, mutatja a gyulafehérvári tímárcéh 1567-ből származó, ma is meglévő pecsétnyomója,² s ez mellett, hogy évtizedekkel korábbra tolja a céhesedési folyamat kezdetét, egyben felveti azt a kérdést is, hogy a ma rendelkezésre álló források vajon mennyit is mutatnak meg az általuk csak részben tükrözött valóságból.

E kérdést szem előtt tartva kísérreljük meg felvázolni a gyulafehérvári ötvöscéh kezdeteit és történetét a 16. század második felétől a 17. század elejéig.³ A történet nagy valószínűséggel 1566 nyarán kezdődik, amikor II. János választott magyar király parancslevelet küldött országba szabad városainak, neveket nem pontosított ugyan, de elsősorban a későbbiekben is érdekelt Szeben, Brassó Kolozsvár és Beszterce városáról lehetett szó. Ebben a mandátumban a király arra hivatkozva, hogy Gyulafehérváron lakó, Noé és Mihály névre hallgató két ötvöse folyamatosan elfoglalt, és a mesterséghez értő inasok nélkül nem győzik elvégezni a király számára vállalt munkájukat, elrendelte, hogy küldjenek Gyulafehérvárra öt inast, és engedélyezzék számukra, hogy ötvösmesterei mellett a mesterséget műveljék.⁴ A céhek engedélyére azért volt szükség, mert az ötvöscéhek szabályai tiltották, hogy példának okáért Kolozsváron tanult legények vándorveik alatt olyan helységekben dolgozzanak, ahol nem volt céh, továbbá azért, hogy Gyulafehérvár ne számítson kontár, azaz a

Gálfi Emőke (1972) – történész, tudományos munkatárs, PhD, EME, Kolozsvár, galfie@yahoo.com

A tanulmány elkészítését a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00157/14/2) támogatta.

¹ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei I. Báthory Zsigmond Királyi Könyvei 1582–1602.* Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közléteszi Fejér Tamás, Rácz Etelka, Szász Anikó. (Erdélyi Történelmi Adatok. VII. 3.) Kvár 2005. (A továbbiakban ErdKirKv VII. 3.) 1220; *Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei (1222–1599).* (Erdélyi Történelmi Adatok VIII. 1. Szerk. Jakó Zsigmond.) Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közléteszi Bogdándi Zsolt–Gálfi Emőke. Kvár 2006. (A továbbiakban ErdKápJkv VIII. 1.) 954.

² Smaranda Cutean: *Sigilii de breaslă din colecția Muzeului Național al Unirii Alba Iulia.* Patrimonum Apulense VII–VIII. (2008) 268.

³ Itt mondok köszönetet Fejér Tamás kollégámnak, aki önzetlenül rendelkezésemre bocsátotta a gyulafehérvári ötvöscéhről szóló adatait, köztük az általam két legfontosabbnak tartott forrást, a kolozsvári és gyulafehérvári céh közötti egyezséglevelet 1596-ból és az 1607-ben kelt új rendtartást.

⁴ Céhlevelek gyűjteménye. Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatóságának kezelésében. (A továbbiakban KvNlt.) I. 1566. július 22.

céhek által el nem ismert helynek.⁵ Minden jel szerint a parancsnak kolozsvári ötvösök tettek eleget, és jöttek Gyulafehérvárra dolgozni, köztük a későbbiekben a kolozsvári főbíróiságot is elnyerő Igyártó Mihály, a majdani gyulafehérvári céh egyik előjárója: Ágoston Ötvös Mátvás vagy éppen Ötvös Orbán, a kolozsvári ötvösök céhmestere, akiknek gyulafehérvári ténykedését az alábbiakban bővebben be fogjuk mutatni.

Igyártó Mihály, az elsők között lehetett, aki Gyulafehérváron is dolgoztak a fejedelem és az udvar számára. Minthogy 1567-ben állt be a céhbe,⁶ azt sem tartjuk kizártnak, hogy még inasként az elsők között volt, akiket a fejedelem parancsának megfelelően Kolozsvár városa a székvárosba küldött. Egy 1595-ben kelt oklevél tanúsítja, hogy igen korán a fejedelem szolgálatába állhatott.⁷ Ennek megfelelően néhai Igyártó Mihály, egykori kolozsvári főbíró talán második felesége,⁸ Gyulay Katalin eladta Gyulafehérváron a falakon belül álló házat Ágoston Mátvás gyulafehérvári ötvösnek 200 magyar forintot. A házat Katalin asszony állítása szerint néhai férje II. János választott királytól nyerte ötvösként végzett hűséges szolgálatai jutalmául, és halála után szállt az özvegyre és gyermekeire. A szóban forgó ingatlant tehát Igyártó Mihály legkésőbb 1571-ben nyerhette, így ő számítható a legkorábban Gyulafehérváron tevékenykedő ötvösök egyikének.

Minthogy Igyártó tevékenysége a már jól ismert és feldolgozott,⁹ itt csupán azt említjük meg, hogy 1581–1585 között a fejedelem aranykamarásaként vagy akkori szóhasználattal cementeseként tevékenykedett, ily módon gyakran kellett a székvárosba utaznia pénzverés dolgában és aranyért vagy higanyért, akkori szóhasználattal kenesőért.¹⁰ Így nemhiába jelentették ki a kolozsváriak 1590-ben, hogy főbíróként és egyben vélhetőleg aranykamarásaként nem engedhetik „cementre menni”, a fejedelem parancsára úgy, hogy a várostól fél évig távol legyen.¹¹ Amint a fentiekből is kitetszik, gyulafehérvári házat Ágoston Ötvös Mátvás vette meg 1595-ben. A háznak azonban Ágoston Mátvás már annak előtte is lakója volt, amely talán zálogként lehetett a birtokában, hiszen 1591-ben a házról azt állítják, hogy Igyártó Mihály a birtokosa, de Ágoston Mátvás lakik benne.¹²

Utóbbi talán később kerülhetett a székvárosba, mint Igyártó Mihály, de nem kizárható, hogy ötvösökként már korábban kapcsolatban álltak egymással származási helyükön, Kolozsvárott is. Első adatunk Ágoston Mátvás gyulafehérvári jelenlétéről 1575. májusából való. Ekkor társával, Ötvös Mihállyal együtt szőlőt vásároltak a város szőlőhegyén balászfalvi Bagdi Györgytől.¹³ A jogügyletet leíró, imént idézett oklevélből az is kiderül, hogy Ágoston Mátvás Igyártó Mihályhoz hasonlóan kolozsvári família sarja volt, ugyanis kolozsvári Asztalos Péter fiaként szerepel. Utóbbi azonos lehet

⁵ Bunta Magdolna: *Kolozsvári ötvösök a XVI–XVIII. században*. Bibliotheca Humanitatis Historica XVII. Bp., 2001. (A továbbiakban Bunta: *Kolozsvári ötvösök*) 40, 64.

⁶ Flóra Ágnes: *Kolozsvári ötvösregesztrum (1554–1790)*. = Lymbus. Magyarágtudományi Forrásközlemények. 2003, Bp. (a továbbiakban Flóra: *Ötvösregesztrum*) 43.

⁷ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. (a továbbiakban MNL OL) F 15. A Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára. Protocolla, libri regii et styliionaria. (a továbbiakban: F 15.) X. 312.

⁸ Gyulai Katalin előtt a felesége Vicei Katalin volt, aki 1581 előtt meghalt. MNL OL. F 15. VII. 117r–v.

⁹ Flóra Ágnes: *Prestige at Work. Goldsmiths of Cluj in 16th and 17th Centuries*. Saarbrücken: VDM Verlag. 2009. 24, 76; Flóra: *Ötvösregesztrum* 43; Bunta: *Kolozsvári ötvösök* 195.

¹⁰ Bunta: *Kolozsvári ötvösök* 59.

¹¹ KvNLT., Kolozsvár város tanácsülési jegyzőkönyvei, I/5. 75. Az adatot Pakó Lászlónak ezúton is köszönöm; Pakó László: *Hatalmi konfliktus vagy testületi összefogás? A kolozsvári székfőfiak tanácsa és a városi igazságszolgáltatás a 16. század második felében*. Erdélyi Múzeum LXXII(2010). 3–4. sz. 74.

¹² ErdKirKv VII. 3. 1356.

¹³ MNL OL A Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára F 4. Cista Comitatum, Comitatus Albensis, Cista 5. Fasc. 1. Nro. 28.

azzal a személlyel, aki 1560 és 1572 között többször is centumvirként jelenik meg a forrásokban, és ugyancsak ötvös volt.¹⁴ Az Asztalos familiából még ismeretes egy Asztalos Péter nevezetű mester, aki a kolozsvári ötvösök regestrumában szerepel, de vélhetőleg nem azonos Mátyás apjával, mint-hogy 1577-ben állt be a céhbe,¹⁵ inkább a rokonának tekinthető. Ágoston Mátyást a kolozsvári céh regestrumában 1576-ban említik először,¹⁶ ekkor válhatott teljes jogú taggá. Gyulafehérváron dolgozott, 1587-ben Báthory Zsigmond őt és feleségét, Lippai Zsófiát, általuk leányait, Zsuzsannát és Katalint megneemesítette.¹⁷ 1597-ben a gyulafehérvári ötvöscéh egyik előjárója, az ő vezetése alatt vált el végleg a gyulafehérvári céh a kolozsváritól. 1604-ben halt meg a kolozsvári ötvösregestrum tanúsága szerint.¹⁸

A következő és egyben utolsó példa a székvárosban dolgozó ötvösökre kolozsvári Ötvös Orbán. Őt azért indokolt bemutatni, mert személye révén egyben a két város viszonyáról is valamelyes képet alkothatunk. 1557-ben lépett be az ötvöscéhbe, s minthogy szegény volt, a belépéskor szokásos áldomás költségeihez a céh is hozzájárult. 1570-ben már céhmester volt, azaz a céh egyik előjárója.¹⁹ Később Gyulafehérváron házat vásárolt,²⁰ kétlaki életet élt, Gyulafehérvár és Kolozsvár között utazgatott megbízatásai teljesítése végett. Személyéről botrányos házaselete miatt tudunk többet. Minthogy az az ötvösmester 1554-ben²¹ nősült először, nem első felesége volt a valószínűleg ugyancsak kolozsvári ötvöscsaládból származó Magyarai Katalin 1579-ben. Az asszony 1579 előtt ugyanis kolozsvári Kalmár Illyés felesége volt,²² és 1585. május 16-án bizonyára egykori férjétől maradt adóságait törlesztendő adta el kolozsvári házáért 400 forintért.²³

A házaspár közösen vásárolt házat Gyulafehérvár külső piacterén Kovács Tamástól és Sziggyártó Istvántól.²⁴ Házasságuk az 1586-ban tartott tanúvallatás szerint amiatt romlott meg, hogy Katalin asszony nem akart Kolozsváron lakni, és azt szerette volna, ha férje sem lakna „Koloswarat az vargak keozot”, hanem vele menne Fehérvárra, „mert ith fw emberek laknak és nagioib tiztessege” lesz. Minthogy Katalin asszony nem volt hajlandó Kolozsvárra menni, férje mintegy két évvel a vallatás időpontja előtt, míg az asszony Küküllővárott volt a sokadalomban, egy éjszaka három szekéren elszállította a javait Tordán keresztül Kolozsvárra. A viszony a két házastárs között annyira megromlott, hogy az asszony halála esetén javait a gyulafehérvári udvarbíróra hagyta.²⁵ A rendelkezést később megváltoztatta, és 1589-ben, amikor Ötvös Orbán már halott volt, úgy végrendelkezett, hogy ingatlanjait és ingóságait két nővére és Királyfalvi János nagyobb kancelláriai deák örökölje, minthogy utóbbi védelmezte évekkal azelőtt, amikor férje és közte viszály keletkezett, melynek során Ötvös Orbán bántalmazta és javaitól megfosztotta, végül az ellene való pereskedés során szinte mindenét eltékozolva teljesen kiforgatta vagyonából.²⁶

¹⁴ Flóra: Prestige at Work 22.

¹⁵ Flóra: Ötvösegesztrum 45. Bunta: Kolozsvári ötvösök 178.

¹⁶ Flóra: Ötvösegesztrum 45.

¹⁷ *Címereslevél gyarapodás a Magyar Országos Levéltárban*. Összeállította Nyulásziné Straub Éva. Turul LXV(1992). 1951–1992. 46.

¹⁸ Flóra: Ötvösregesztrum 45.

¹⁹ Bunta: Kolozsvári ötvösök 188. KvNLT. Céhlevelek gyűjteménye. Nro. 11–12.

²⁰ ErdKápJkv VIII. 1. 464.

²¹ Bunta: Kolozsvári ötvösök. 188.

²² MNL OL F 15. VII. 71r–71v.

²³ ErdKápJkv VIII. 1. 416.

²⁴ ErdKápJkv VIII. 1. 465

²⁵ ErdKápJkv VIII. 1. 465

²⁶ ErdKápJkv VIII. 1. 465, 641.

A gyulafehérvári ötvöscéh alakulásába a kolozsvári mesterek imént bemutatott gyulafehérvári jelenlétén kívül szerepet játszhatott, hogy az ugyancsak a gyulafehérvári uradalomhoz tartozó közeli Enyeden is céhbe tömörültek az ötvösök. Ez 1588-ban történt oly módon,²⁷ hogy átvették az 1561-ben született kolozsvári rendtartást,²⁸ amely azt is jelentette, hogy az enyedi a kolozsvári céh filiájaként működött a továbbiakban. A kolozsváriak a céhlevelükről való másolatot a vajda parancsára adták át az enyedieknek,²⁹ s ez az eljárás a mezővárosok céheinek létesítési mechanizmusára is rávilágít.

A gyulafehérvári ötvöscéh alakulása nem követte a fenti modellt, talán azért nem, mert a székvárosban tevékenykedő mesterek a fejedelmi hatalom védelmében elég erősnek érezhették magukat, hogy a bevált módszertől eltérően önálló útra lépjenek. A székváros ötvöseinek szervezete 1590-ben jött létre, céhlevelük 1590. augusztus 14-én kelt, amikor 31 pontba foglalták szabályzatukat.³⁰ 1590. november 5-én pedig Báthory Zsigmond fejedelem Gyulai János, Fejérvári János, Gyulai István, Posgai Mátyás és Garai András ötvösmesterek Gyulafehérvár mezőváros valamennyi ötvöseinek nevében előadott kérésére megerősítve átírta céhszabályzatukat, és megengedte, „hogy az ötvösök az ország más városainak mintájára céhet alakítsanak, azokban tanulókat és inasokat tartsanak, mesterségüket szabadon gyakorolják, termékeiket illendő áron eladják, s mindazokkal a jogokkal éljenek, amelyekkel a többi ötvöscéh is rendelkezik”.³¹

Amint a későbbiekben bővebben is kifejtjük, a gyulafehérvári ötvösök a 17. század elején is nyerni fognak egy céhszabályzatot,³² miután az 1590-ben kelt eredeti állításuk szerint elveszítették. Ez az 1607-ben Rákóczi Zsigmond által megerősített szabályzat szó szerinti átvétele az enyediének, amely, mint mondtuk, csaknem szó szerinti átvétele volt 1588-ban a kolozsvárinak. Az 1590-es, első céhszabályzat azonban, amelyet a gyulafehérvári ötvösök, saját bevallásuk szerint, önnön jogszokásaik alapján állítottak össze,³³ jóllehet számos pontja rokonítható a kolozsvárilal (még a kitételek száma is ugyanannyi), mégsem azonos vele. Egyeznek benne olyan lényeges pontok, mint a tanulóévek száma (4 év), a három mesterremek elkészítése (címeres pecsétnyomó, ékköves gyűrű, knoros, avagy háromöblű kupa) vagy a legtöbb esetben ugyanazok a különböző bírságokért fizetendő összegek. Értelemszerűen kimaradtak belőle az olyan kitételek, amelyek egy száz és egy magyar céhmester vezetését írták elő (1. p.), vagy az olyanok, amelyek az ötvösök bástyájának fenntartását kimaradtak meg Kolozsvár esetében (30. p.), de ezek később, az 1607-ben kelt rendtartásból is kimaradtak. Azonban az első céhlevelél olyan, főképp jövedelem szempontjából lényeges pontokat tartalmaz, amelyek a kolozsváritól és a későbbi 1607-es rendtartástól is különböznek. Példának okáért mesterlegény társul fogadása miatt nagy büntetést: 1 gira ezüstöt kellett fizetni (10. p.). Kolozsváron ebből két rész a bírónak ment, és csak egy rész a céhnek, Gyulafehérváron az egész büntetés a céhet illette. Ez a pont később az 1607-ben született szabályzatban is helyet fog kapni, a kolozsváriéval

²⁷ Szádeczky Lajos: *Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon okirattárral (1307–1848)*. II. Bp. 1913. (a továbbiakban Szádeczky: *Iparfejlődés*) 239, 335. ErdKirKv VII.3. 822.

²⁸ Szádeczky: *Iparfejlődés* II. 53–70.

²⁹ ErdKirKv VII.3. 822.

³⁰ ErdKirKv VII. 3. 1220.

³¹ ErdKirKv VII. 3. 1294.

³² MNL OL Gubernium Transylvanicum Levéltára F 128. Céhiratok. (a továbbiakban F 128.) 202r–203v; *A magyarországi céhes kézműipar forrásanyagának katasztere*. 1. Bp. 1975. (a továbbiakban *Kataszter*) 372., 7101–1142–607. és *Kataszter* 2. Bp. 1976. 392; Szádeczky: *Iparfejlődés* II. 239, 335.

³³ Állításukat alátámasztja az, hogy a kolozsváritól eltérően Gyulafehérváron nem szombaton, hanem szerdán tartottak céhgyűlést (6.).

azonos a büntetés, csupán annyi a lényeges különbség, hogy a korábbi kedvezményezettek helyett az udvarbíró kapja a bírság összegét.³⁴

A gyulafehérvári ötvösök kezdeményezése nem maradt visszhang nélkül. 1590 novembere és 1592 áprilisa között kelt a kolozsvári, szebeni, brassói és besztercei ötvösmesterek supplicatiója Báthory Zsigmondhoz,³⁵ amely amellett, hogy rávilágít az Erdélyi Fejedelemségben fekvő mezővárosoknak a városokkal szembeni alsóbbrendű voltára, arra is választ ad, hogy milyen úton-módon működtek a különféle céhek filiái az ország mezővárosaiban. Az ötvösmesterek folyamodványukban elpanaszolták, hogy a fehérvári, dési és vásárhelyi ötvösök nemrég kiváltságlevelet nyertek a fejedelemtől céheik megalakítása végett, jóllehet, állítják a kérvényezők, soha azelőtt mezővárosban céhes ötvös nem lakott, hanem csak valami kontárok vesződtek.³⁶ Követeléseiket négy pontba foglalták a következőképpen: 1. kérték, hogy az úgynevezett kulcsos városok céhei tegyék próbára a mezővárosi céhmestereket műveiket illetően; 2. a céhmester bizonyítsa, hogy céhes helyen lakott és tanult, továbbá, hogy erkölcsös életet élt; 3. a jelölt előbb házasodjon meg, és azután legyen mesterré; 4. két vezető céhmester legyen, aki a minden hónapban ellenőrizze a mestereket, hogy jó ezüstből művelnek-e. E pontok közül azonban a három utóbbi a gyulafehérvári céhszabályzatban is szerepel, és nem tartjuk valószínűnek, hogy ne tartották volna be, inkább arról lehetett szó, ami azelőtt már gyakorlattá vált, és amit maguk a kérelmezők is kifejtettek kérvényük első pontjában: az elkészült mesterremeket ne az említett mezővárosok céhmesterei ítéljék meg, hanem hozzák a fejedelem elé, és ötvösökkel, azaz a kérelmezők mestereivel ítéltesse meg, más szóval e céhek fölött az ellenőrzés jogát továbbra is gyakorolhassák.

A fejedelem vizsgálatot rendelt az ügyben, és a gyulafehérvári udvarbíró, Ladmóci Horvát János által hozott ítélet értelmében 1592. április 7-én Balásfi János és Lippai Péter gyulafehérvári hiteleshelyi requisitorok, továbbá kolozsvári és szebeni ötvösök jelenlétében a gyulafehérvári ötvösök egyezsége jutottak a kolozsvári ötvöscéhhez. Az egyezés részleteit nem ismerjük, csupán annyit tudunk, hogy a szentencialevélben levő kitételeket folyó év szeptember 29-ig (Szent Mihály napig) kellett végrehajtani, kivéve Posgai Mátyás ötvöst, akit az esküdtpolgári teendői akadályoztak, neki haladékat adtak, és 1593. április 24-ig (Szent György napig) kellett teljesítenie kötelezettségeit. Kikötötték, hogy ha az egyezséget nem tartanák be, a „privilegiomnak ereje teljességgel le zallion”, azaz érvényét veszítse.³⁷ Itt jegyezzük meg, hogy a kolozsvári ötvösök a désieket is beperelték, és a későbbiekben egyezséget is kötöttek velük, aminek értelmében a désiek az enyedeikhez hasonlóan alávetették magukat a kolozsvári céhnek.³⁸

A gyulafehérvári ötvösök története azonban a fenti egyezséggel sem jutott nyugvópontra. A kolozsváriak szerint ugyanis a székváros ötvöseik nem tartották magukat vállalt ígéreteikhez, ezért a per tovább folyt egészen 1596 májusáig. Ebben az évben május 5-én egyrészt Katonay Mihály kolozsvári főbíró, továbbá Gyulai János és Fenesi Márton a város ötvöscéhe nevében, illetve Bethlen István, Gyulai János, Szerémi másként Szakács Jakab és Posgai Mátyás gyulafehérvári ötvösök fogott bírák segítségével egyezsége jutottak a következőképpen: Előadták, hogy az elmúlt években pereskedtek egymással amiatt, hogy az 1592-ben kötött egyezés pontjait a gyulafehérvári ötvösök nem teljesítették. Ezért a kolozsváriak nem ismerték el szervezetüket, mestereiket kontároknak

³⁴ MNL OL F 128. 202v.

³⁵ KvNLT. Céhlevelek gyűjteménye 41–44. Szádeczky: Iparfejlődés II. 86–88

³⁶ KvNLT. Céhlevelek gyűjteménye 41–44. Szádeczky: Iparfejlődés II. 86.

³⁷ KvNLT. Céhlevelek gyűjteménye 41–44.

³⁸ Bunta: Kolozsvári ötvösök 65.

tekintették, és műveket sem adtak inasaiknak elkészítés végett. Most ismét egyezsége jutnak, amelynek a lényege, hogy a gyulafehérváriak alávetik magukat a kolozsváriaknak, a céhbe állásukért fizetendő pénzt a kolozsvári céhnek fizetik, ha előbb Gyulafehérváron űzik a mesterséget, és azután Kolozsvárra szeretnének költözni, akkor tartozzanak újra elkészíteni a mesterremeket. Minden évben két céhmestert kell választaniuk, akik a céhet vezessék, az ezüstre és aranyra „úgy vigyázzanak”, mint a kolozsváriak. Aki a céh ellen vét, azt büntessék meg, és a büntetést a saját céhüknek fizessék. Végül kikötik, hogy minden „fő nagy dologban teollwnk erchenek es halgassanak”. Az egyezséget megszegő fél 1000 Ft-on maradjon.³⁹

A fehérvári céh hovatartozásának kérdése azonban még ekkor sem ért véget, ugyanis 1597. június 3-án a kolozsvári céhmesterek jelenlétében⁴⁰ Ágoston Ötvös Mátyás, Bethlen István és Bányai Ötvös János gyulafehérvári ötvösök kijelentették, hogy a gyulafehérvári udvarbíró, Szikszai Imre előtt a székváros ötvösesei között per folyt, és az udvarbíró szentenciája⁴¹ következtében a gyulafehérváriak nem tudják tartani magukat a kolozsváriakkal kötött egyezséghez, ezért a kolozsváriak beleegyeztek, hogy elválnak tőlük, és a kolozsmonostori requisitoroknak átadják az egyezségleveleiket „elzaggatásra”.⁴² Nem tudjuk, mi lehetett a per tárgya, amiért a gyulafehérvári udvarbíróhoz fordultak az ötvösök, de az talán kijelenthető, hogy ettől kezdve függetlenedik a céh.

Az sem ismeretes, hogy mennyi ideig működhetett a gyulafehérvári ötvöscéh az 1590-ben született céhszabályzat alapján, ugyanis 1607-ben Rákóczi Zsigmond fejedelem megerősítette a gyulafehérvári ötvöscéh új szabályzatát, amelyet azért kellett megújítani, mivel a székváros ötvösesei a sajátjukat elveszítették.⁴³ A gyulafehérváriak ezért az enyediék szabályzatát vették át, amelyet mint már hangsúlyoztuk, utóbbiak a kolozsváriaktól vettek át 1588-ban. Ezzel a gesztussal, bizonyára emlékezvén az 1590-ben kezdődő többéves viszállyra a gyulafehérváriak elejét vették a per kiújulásának, és pontot tettek egy szinte két évtizedes viszály végére.

The Conflict between the Goldsmiths' Guild of Cluj and that of Alba Iulia in the Late 16th Century

Keywords: goldsmith guild, Alba Iulia (Gyulafehérvár), Cluj (Kolozsvár), market-town, socio-economic measures

At the end of the Middle Ages (the late 15th, beginning of 16th century) the community of artisans remained an important part of the market-town population of Alba Iulia. The first data about the guilds in Alba Iulia is from the second half of the 16th century, that means that there was an important connection between the establishment of the princely court in Alba Iulia and the development and diversification of the guilds.

Goldsmith masters had an important role in the community and the leadership of Alba Iulia. At the beginning of 16th century the Episcopal court hired goldsmith masters, but the role of these artisans has grown in importance at the same time with the establishment of princely court in the market-town. The individual goldsmith masters – members of the goldsmith guild of Cluj – were working for a long time in the princely court, but the growing needs of the court demanded the creation of a new guild. The establishment of this new goldsmith guild led to the conflict between the masters from Cluj and those from Alba Iulia.

³⁹ MNL OL. F 15. 63.

⁴⁰ Bornemissza Gergely, Filstich Péter, Katonai Mihály, Gyulai János.

⁴¹ 1597. április 18.

⁴² Az egyezséglevél lapja valóban ki van tépve a kolozsmonostori konvent protocollumából, rekonstruálása emiatt nem lehet teljes. MNL OL F. 15. X. 388.

⁴³ MNL OL F 128. 202r.